

WAT HEEFT
KAREL DE STOUTE
GEDAAN, OM
FRIESLAND
ONDER ZIJN BEHEER TE KRIJGEN?
DOOR
J. D. ANKRINGA.

MIJNE HEEREN!
GEACHTE MEDELEDEN!

Deze onze winteravondbyeenkomsten hebben op my die uitwerking, dat ik ze onder de genoegelijkste oogeblikken mijnes levens mag rekenen. Zy geven, wanneer ik de zorgen en beslommeringen des levens voor eene poos aan kant heb geschoven, by het genot van een gezellig en ongedwongen verkeer met mannen, wier omgang ik op hoogen prijs schat, tevens rijkelijk voedsel voor mijnen geest, die, met het meerderen der jaren, gestadig in zucht naar kennis toeneemt, naardien het gebrek aan kennis, in welk vak van wetenschap ook, zich al grooter en grooter vertoont; en ik hoe langer hoe meer overtuigd word, dat mijn *weten* slechts stukwerk is. Ik zie hier telkens dingen, welke anders my nimmer onder de oogen zouden gekomen zijn; ik hoor hier zaken vermelden, waarvan de gewagmaking anders nooit mijne ooren getroffen

zoude hebben, en ik wenschte daarom niets liever, dan maar altijd een aandachtig toehoorder te mogen wezen, die, even als de nijvere by op een rijkbebloemd veld, naar lust en genoegen konde inzamelen, wat hem behaagde.

Dan, helaas! mag ik wel zeggen, eenmaal, uit begeerte om de goede zaak, zoo veel in my was, te bevorderen, den aandrang, om ook hier voor U, geëerde Medeleden! op te treden, niet weêrstaan hebbende, moet ik mijne belofte gestand doen, offchoon overtuigd, dat hetgeen ik U zal voordragen by niemand Uwer onbekend, by velen in een helderder daglicht geplaatst zal zijn.

De beoefening van de geschiedenis is my altijd eene aangename bezigheid geweest, en zy wordt het van dag tot dag meer, nu er van tijd tot tijd, op onderscheiden wijzen, zulke belangrijke ontdekkingen op dat ruime veld van wetenschap worden gedaan; dan, offchoon het my niet vergund wordt de gebeurtenissen tot in hare diepste schuilhoeken na te gaan, moet ik my gewonelijk met eene oppervlakkige beschouwing vergenoegen. En al ware het ook, dat my de toegang tot de echte en eerste bronnen verleend wierde, nog zou my de tijd ontbreken, om daarvan een behoorlijk gebruik te maken.

Wat heeft Karel de Stoute, vroeg ik my onlangs af, toen ik de daden en lotgevallen van den man in oogenschouw nam, wat heeft Karel de Stoute gedaan, om Friesland onder zijn beheer te krijgen?

Vergunt my, Mijne Heeren! U met de beantwoording van deze vraag een weinig bezig te houden!

Toen de machtige hertog van Bourgondië, Philips, de Goede bygenaamd, door den half vrywilligen, half gedwongen afstand van Jacoba van Beieren, ook het

graaffchap van Holland, Zeeland en West-Friesland onder zijn gebied gekregen had, en daarin was erkend en gehuldigd, maakte ook hy, even als zijne voorzaten in dat graaffchap, aanspraak op Friesland; dat Friesland, dat, van eene vroeger groote uitgestrektheid gronds langs de Noorder zeekusten tot eene kleine plek te samen gekrompen, door de Zuiderzee, die het van zijn *westelijk* gedeelte had beroofd, van het graaffchap Holland afgescheiden, aan de landen grensde, welke den Duitschen keizer als hunnen heer erkenden.

Dat gedeelte van het voormaals grooter volk, dat onder den scepter van Karel den Grooten had moeten bukken, kon, na de verdeeling van diens kolosfaal rijk onder zijne opvolgers, wel tot niets anders dan tot Duitschland behooren, hetgeen de Friezen dan ook nimmer hebben ontkend, ten zy de koning of later keizer van Duitschland het aan den eene of andere in leen gawe, of, zoo als men het noemde, hem daarmede *verleide*. Dit nu was nimmer gebeurd. De Duitsche keizers schijnen niet veel acht op dit gedeelte hunnes gebiets te hebben gegeven, en omdat het, door de afgelegenheid hun minder bekend was, en omdat het hun van geringe waarde voorkwam, en omdat zy gewonelijk naderby in zaken van meerder belang ingewikkeld waren; daarom bestierden de Friezen zich-zelfen, hetgeen natuurlijk tot vele onderlinge twisten en veeden aanleiding gaf, maar die zy ook onderling beflisten en afnaakten. Wanneer de keizers zich hunner gedachten, en ook van hen eenige bydragen voor hunne schatkist vorderden, dan werden deze nimmer rechtstreeks geweigerd, maar de betaling daarvan werd zoo veel mogelijk ontdoken, op den langen baan gefchoven, en daardoor dikwijls ontkomen.

Wel poogden de graven van Holland, wanneer zy de handen ruim hadden, de Friezen aan zich te onderwer-

pen, en het gelukte, doch niet zonder bloedig kampen, sommigen hunner, den eene meer den andere minder, om die fiere geesten voor eene kortere of langere poos te beteugelen; maar niet zoodra zagen de Friezen zich de kans toeblinken, of zy aarzelden niet om, met vereenigde krachten en met ter zijde stelling van alle onderlinge veeden, het zoo gehate juk van hunne schouderen af te werpen.

Philips, de Goede, zoo als ik straks met een woord zeide, maakte dan ook aanspraak op Friesland; maar de Friezen wierpen zich, geene andere kans ziende waarschijnlijk, om der macht van den Bourgondiër te ontkomen, in de armen van keizer Frederik den III, die hen, onder voorwaarde van aanvulling van hetgeen zy hem en het Heilige Rijk aan schatting verschuldigd waren, in hunne rechten en vryheden bevestigde, en den hertog van Bourgondië gelastte, zich van geweld tegen de Friezen te onthouden, volgens oorkonden daarvan voorhanden, van het jaar 1457. De schatting werd betaald, en de Friezen, onder bescherming van het hoofd des Heiligen Roomschen Rijks, waren tegen den Hollandfchen graaf gevrywaard, die hen dien ten gevolge nu niet verder lastig viel.

Dan niettegenstaande de vader zich aan het gezag des Duitschen keizers had onderworpen, en diens wil had geëerbiedigd, de zoon, ten jare 1467 aan de regeering gekomen, erkende niet meer het machtwoord des vermeenden Wareldgebieters als voorwerp tot onvermijdelijk verplichte gehoorzaamheid.

Karel (buiten negentien onechte kinderen, waaronder vier zonen en twee dochters den geestelijken staat omhelsd hebben (1)), de eenige overgebleven en oudste der drie

(1) Bilderdijk, IV, 184.

wettige zonen van Philips, den Goede, vroeger reeds tot graaf van Charolois bevorderd, was niet zoo zachtmoedig en vergevensgezind als zijn vader, maar strenger van zeden, en niet minder dapper dan deze, van waar hy den bynaam van *pugnax*, de strijdbare, ontving, welke naderhand in *audax*, *le hardi*, de koene, de stoute, ontaardde. Deze benamingen, hem door zijne tijdgenooten gegeven, verschaffen ons eene juiste afteekening van zijn karakter, hetwelk gestreng, strijdhaftig en heftig, in latere dagen tot stoutheid en overmoed overging, en, door onvoorzichtigheid vergezeld, hem op den 7 January 1477, naby Nancy, eene noodlottige dood berokkende, in den ouderdom van 44 jaren.

Zijne tienjarige regeering was eene aaneenschakeling van onophoudelijke oorlogen, deels met Lodewijk den XI, koning van Frankrijk, deels met de oproerige Luikenaren, door den Franschen koning opgehitst, deels met andere vorsten, waardoor hy zijn rijk eene uitgebreidheid en ronding verschafte, welke het den aanspraak op den naam van *koningrijk van Bourgondië* konden geven, welken hooger titel hy dan ook beoogde, toen hy zijne eenige dochter Maria aan den aartshertog Maximiliaan, des keizers vermoedelijken opvolger, trachtte te verbinden.

De meer dan Oosterfche pracht en de ontzettende macht van vermogende vassallen, by die gelegenheid te Trier, in 1474, ten toon gespreid, by welke de luister des keizers ten eenen male taande, deed den laatste eenen afkeer gevoelen voor eene zoodanige verbindtenis, waarom hy zich onverrichter zake verwijderde.

Nadat Karel, ten jare 1469, de oproerige stad Luik had bedwongen en getuchtigd, Gent, Brugge en het overig Vlaanderen tot gehoorzaamheid gebracht had, zond hy, voornemens zijnde om zich naar Holland te begeven, brieven naar Wester-Lauwers, zoo als Schotanus verhaalt

(340 volg.), waarby hy verlangde, dat tot hem gevolmachtigden naar den Haag zouden toegeschikt worden, om zekere zaken, die hy met hen had, te verhandelen. Wy vinden deze aanschrijving van den hertog niet in het *Charterboek van Friesland*, noch by Van Mieris, doch de oorkonden van hetgeen zy ten gevolge had, zijn voorhanden.

De Friezen begrepen wel, wat die *zekere zaken* moesten beteekenen, en hielden dien ten gevolge een gaarleger of vergadering te Leeuwarden, by welke vier mannen, Mr. Dirk, abt van Stavoren, heer Bernardus, abt van Klaarkamp, en Mrs. Mammo en Wabbo benoemd werden om naar 's Hage te reizen, en te hooren wat de hertog hun te zeggen mochte hebben, blijkens volmacht hun verleend op den 16 September 1469.

De eisch des hertogs kwam hierop neder, dat de Friezen, altijd behoord hebbende, federt eeuwen althands, aan de graven van Holland, hoewel zy veeltijds als eigenmachtig gehandeld hadden, zich weder zouden begeven onder hem als hunnen wettigen heer, als wanneer hy hen even als zijne overige onderdanen zoude behandelen, en het te voren misdrevene genadig verschoonen (akte van 2 October 1469). Eene tweede byeenkomst werd door den hertog bepaald op den 1^{en}. December.

De bestuurders van dit land verzochten een uitstel tot in Mei des volgenden jaars, uit hoofde van de moeielijkheid van reizen in den winter, hetgeen verleend werd; by welk verzoek zy tevens den hertog poogden te overtuigen, dat de Friezen federt Karel den Groote hunne eigene heeren geweest waren, en aan geene graven van Holland gehoorzaamheid verschuldigd waren, daar ook zijn vader, de machtigste der Hollandfche graven, hun die vryheid had gelaten.

Op den 30 Mei 1470 werden andermaal vier mannen

tot des hertogs gevolmachtigden in Enkhuizen gezonden. Vele en langdurig waren de handelingen, welke aldaar gedurende dat jaar plaats grepen; doch men konde tot geene eindschikking komen, naardien men van dezen kant wel eene geringe schatting wilde belooven, om daardoor zich gerustelijk in zijne rechten en vryheden staande te houden, doch Karel niets anders dan eene algeheele onderwerping verlangde. Ook ontwaarde men van der Friezen zijde, dat des hertogs gevolmachtigden niet in alles oprecht handelden, hetgeen de eerstgenoemden des te meer balfturig maakte, en hen naar huis deed trekken. De Friezen vereenigden zich, by eene zamenkomst, met de Groningers en Oost-Friezen, om alles op het spel te zetten, ten einde zich tegen de overheerfching des hertogs te vrywaren.

Karel geraakte inmiddels in groote beslommeringen. Eduard de IV, koning van Engeland, uit zijn rijk verjaagd, zocht hulp by hem, en werd door zijne hulp weder op den troon hersteld. Opstanden in West-Friesland ontstonden, en werden te keer gegaan. De twist tusfchen Arnout, hertog van Gelder, en diens zoon Adolf vorderde zijne bemoeiingen, welk laafte ten gevolge had, dat ook het hertogdom Gelderland aan Karel als by erfmaking gewierd. Zijne byeenkomst met den keizer te Trier, met oogmerk om zich-zelfen eene koningskroon in plaats van den hertogelijken hoed op het hoofd te zetten, had, zoo als wy reeds vermeldden, niet de gewenschte gevolgen. Daarop geraakte Karel in oorlog met René, den hertog van Lotharingen. Deze moest wel eerst voor hem bukken, maar, vervolgens door de Zwitzers, die voor Karels macht begonnen beducht te worden, bygestaan, bracht by graaf Karel zoodanig in het naauw, dat deze, zoo als wy straks zagen, op eene noodlottige wijze het leven verloor. Alle deze dingen hielden Karel in de

volgende jaren zoodanig bezig, dat hy het kleine Friesland uit het oog verloor.

Het gevaar was dus weder afgewend, en Friesland was het oude Friesland als weleer. Hunne vryheid hadden de Friezen behouden, en aan de te groote eerezucht van Karel-zelven te danken; want ware hy als overwinnaar teruggekeerd, en hadde hy zijne grootfche plannen verwezentlijkt gezien, dan zou er, mijns oordeels, een wonder hebben moeten plaats grijpen, zoo hy niet dit kleine Friesland, met Groningen en Oost-Friesland, door geweld tot zijne wil hadde gebracht.

Zy behielden dan hunne vryheid, en verheugden zich. O hadden zy hunne oude veeden en onderlinge gefchillen, die ten tijde van bedreigde overheerfching ftil ftonden, ook nu voor altijd laten rusten. Doch neen, deze wakkerden weder aan, en werden niet geflist, voor zy op het einde der vijftiende eeuw, toen Karels kleinzoon, Philips de Goede, hertog van Bourgondië was, onder den hertog van Saxon geraakten, waarna zy eindelijk onder het gebied van Karels achterkleinzoon, Karel de II als hertog van Bourgondië, de V als keizer van het Duitfche Rijk, wel overheerd werden, maar van hunne onderlinge woelingen tot orde en vrede geraakten.

Ziet daar, Mijne Heeren! eene vluchtige fchets van hetgeen ten tijde van Karel den Stoute voorviel, tot beantwoording van de my voorgestelde vraag. Ontfangt het voor hetgeen het is. Als eene oppervlakkige befchouwing van een gedeelte der gefchiedenis onzes geliefden Vaderlands, daarheen geworpen in den tijd van weinige dagen, die door bezigheden en bemoeiingen van geheel andere zaken ten einde fpoedden. Moge het by U de herinnering opgewekt hebben aan hetgeen voor uwen geest zich in levendiger beelden verftoont, ik zal, my met de fpreuk:

amant meminisse periti troostende, my weder met gerustheid nederzetten onder het getal van aandachtige toehoorders, met dankbetuiging voor het geduld en de welwillendheid my in dit uur bewezen!

Ik heb gezegd.

